

Overheid bevordert opportunistisch gedrag bedrijven

Tsjalle van der Burg

Bij luchthaven Twente, de nieuwe Kuip en een schaatscentrum blijken overheden private projecten zo te willen steunen dat opportunistische bedrijven meer kansen krijgen dan andere bedrijven. Dit is ethisch en economisch onwenselijk, en mogelijk in strijd met de Europese regels voor eerlijke concurrentie.

Overheden die steun verlenen aan private projecten dienen bij de contracten te waken voor opportunisme van de tegenpartij. Contracten zijn immers vaak onvolledig, waardoor ruimte ontstaat voor opportunistisch gedrag (Hazeu, 2000).

Echter, bij enkele bouwprojecten blijkt dat bestuurders wat dit betreft nalatig zijn. Om dit te bespreken, moet een aantal opportunistische acties waartoe bedrijven in principe zouden kunnen overgaan worden beschreven. Hierbij zij benadrukt dat het bestaan van de mogelijkheid om opportunistisch te handelen iets anders is dan dit ook daadwerkelijk doen, of dit serieus overwegen.

Luchthaven Twente

In Twente gaat financieringsmaatschappij Reggeborgh van ondernemer Wessels een luchthaven bouwen en exploiteren. Daarvoor wordt binnenkort met de provincie Overijssel en de gemeente Enschede een concessieovereenkomst getekend. Dit is het resultaat van een aanbestedingsprocedure die in 2012 is gestart. Daarbij kwam tijdens de openbare aanbesteding geen bod op tafel. Vervolgens verscheen Wessels op het toneel, en werd de zaak onderhands aanbesteed.

Wessels is een succesvolle ondernemer, en kan daarom soms dingen realiseren die buiten het bereik van anderen liggen. Hij denkt ook anders dan wetenschappers. Alle luchtvaartdeskundigen denken dat het vliegveld financieel niet uit kan. Vanuit wetenschappelijk perspectief is een faillissement dus nog steeds een reële mogelijkheid.

Een vraag is nu wat bij een faillissement de schade voor Wessels zal zijn. Daarvoor eerst iets over de financieringsconstructie. Reggeborgh wordt de grote meerderheidsaandeelhouder van het luchthavenbedrijf. Het moet hiervoor 25 procent van het voor de bouw benodigde investeringsbedrag betalen. De overige 75 procent komt op tafel dankzij overheidssteun, met vooral subsidies en garanties op leningen (die al tijdens de aanbestedingsprocedure bekend waren). Wessels heeft al gezegd dat zijn bouwbedrijf VolkerWessels de bouwopdracht krijgt. Hij onderhandelt dus straks met zichzelf over het contract. Als hij de prijs dan zo zou zetten dat zijn bouwbedrijf 30 procent (over)winst maakt, zou hij de luchthaven in principe meteen na oplevering failliet kunnen laten gaan zonder dat hijzelf per saldo geld verliest.

De overheid zou daarbij niet hoeven te weten dat de prijs te hoog is. De bouwfraude enquête heeft laten zien dat bouwers prijzen kunnen vragen die tientallen procenten te hoog zijn zonder dat opdrachtgevers of gebruikers dit door hebben; er waren juist whistleblowers nodig om deze fraude te ontmaskeren. Ook bij de luchthaven is sprake van een dergelijke 'informatie-asymmetrie', en volgens de institutionele theorie maakt juist dat opportunistisch gedrag mogelijk. Daarbij is er, theoretisch gezien, ook sprake van 'moreel risico': volgens de concessieovereenkomst zal Wessels de luchthaven tientallen jaren exploiteren – wat precies is wat de overheid met de steun hoopt te

bereiken – maar Wessels heeft toch de mogelijkheid om het luchtvaartbedrijf eerder failliet te laten gaan. En ook dan zou hij dus nog winst kunnen maken.

Bij een faillissement is het dan in principe mogelijk dat de bouw, vanwege de combinatie van overheidssteun en een te hoge prijs, in wezen geheel met belastinggeld wordt gefinancierd. Overigens betaalt de overheid de eerste paar jaar ook flink mee aan de exploitatie, zodat een faillissement op al te korte termijn niet waarschijnlijk lijkt. Hierbij zij vermeld dat Wessels tijdens de onderhandse aanbesteding juist op dit gebied gunstiger voorwaarden heeft bedongen. Volgens Opdam (2013) is dit in strijd met de aanbestedingsregels. Maar dit punt wordt hier verder buiten beschouwing gelaten.

Het voorgaande impliceert, helemaal los van Reggeborgh, dat de overheid tijdens de aanbestedingsprocedure opportunistische bedrijven in principe meer kansen heeft gegeven dan andere bedrijven. Een opportunistisch bedrijf kan open staan voor het idee om aandeelhouder te worden van een vliegveld dat ten koste van de belastingbetaler failliet gaat, terwijl men zelf toch winst maakt. Voor bedrijven met hoge ethische normen is dit niet mogelijk.

Tijdens de aanbesteding was ook bekend dat de bouwer van het vliegveld in de omgeving een bedrijventerrein mag ontwikkelen. De locatie, midden tussen drie steden, is hiervoor gunstig. Tot nu toe mocht hier nooit gebouwd worden vanwege de natuur, maar voor de bouwer gaan alle lichten op groen. Echter, er zijn wellicht ook projectontwikkelaars die goede plannen voor de locatie hadden maar niet aan de aanbesteding hebben meegedaan omdat zij dachten dat het vliegveld onrendabel was, terwijl zij niet, op kosten van de overheid, een tot faillissement gedoemd vliegveld wilden gebruiken om hun echte wensen te realiseren. Zulke bedrijven hebben geen gelijke kansen gehad.

Als de luchthaven in de toekomst failliet zou gaan, zou dat Enschede en Overijssel veel geld kosten. Enschede zou zelfs failliet kunnen gaan. Dit betekent dat de eigenaar van de luchthaven de gemeente straks onder schot zou kunnen nemen (het 'hold-up probleem'; zie Hazeu, 2010). Zo zou het gevaar kunnen ontstaan dat gemeentebestuurders, onder dreiging van een faillissement van het vliegveld, de eigenaar op andere terreinen tegemoet gaan komen. Via garanties op leningen voor het bedrijventerrein bijvoorbeeld, of wellicht via bouwopdrachten elders. Hier wordt niet gezegd dat zoiets gaat gebeuren. Wat wel gezegd wordt is dat de overheid de mogelijkheid heeft gecreëerd dat toekomstige overheidsbestuurders onder schot komen. Ook daarom is de concessieovereenkomst verkeerd.

Het Nieuwe Feyenoord Stadion

Consortium VolkerWessels en de Feyenoord familie (profclub, amateurclub en NV Stadion) kwamen dit jaar, als initiatiefnemers, met een plan voor een nieuw stadion voor Feyenoord. (Zie voor het plan Consortium VolkerWessels et al., 2013, en voor kritiek Van der Burg, 2013a). Het gemeentebestuur van Rotterdam wilde het plan steunen, maar heeft het voorstel vanwege politieke weerstand ingetrokken. Het plan komt echter, in (groten)deels dezelfde vorm, mogelijk terug (AD, 27 juli 2013).

Volgens het plan wordt het stadion eigendom van een privaat bedrijf, HNS geheten. HNS gaat 327 miljoen in de bouw investeren. Dat maakt het stadion twee keer zo duur als De Arena. Het gaat dan ook om een riskant project. Hoe financiert men dit?

Allereerst komt er een emissie van aandelen HNS van 84 miljoen, en een achtergestelde lening van 30 miljoen. Dat is al 114 miljoen. Een deel van dit bedrag komt van de Feyenoord familie en (vermogende) supporters. Een andere deel is eigenlijk een vooruitbetaling op skyboxen en zitplaatsen, en dus eigenlijk geen risicodragend kapitaal. Om hoeveel geld het bij deze twee delen gaat is onbekend. Voor het betoog wordt hier verondersteld dat ze samen tot 24 miljoen optellen. De

overige 90 miljoen aan ingebracht kapitaal voor aandelen en achtergestelde leningen komt dan van commerciële financiers. HNS leent verder 160 miljoen onder gemeentegarantie op de kapitaalmarkt. Inclusief nog wat kleinere posten komt men zo op het benodigde bedrag van 327 miljoen.

De commerciële financiers die de genoemde 90 miljoen inbrengen, krijgen in ruil daarvoor exclusieve contracten bij de bouw, het onderhoud, de horeca of andere zaken. Wat dit betreft eerst wat meer over de aandeelhouders. Hier wordt het meeste kapitaal geleverd door de 'Founders & Partners'. Dit zijn "de Feyenoord familie zelf en overwegend strategische partners met een zelfstandig commercieel en/of publicitair belang bij de realisatie van Het Nieuwe Stadion, waaronder in elk geval VolkerWessels" (Consortium VolkerWessels et al., 2013, 217). Over de reden waarom men deze aandeelhouders ook andere rollen wil geven bij de totstandkoming en/of exploitatie van Het Nieuwe Stadion meldt dezelfde bron (pagina 213): "De gedachte is dat als deze partijen een moreel belang ('uitstraling') hebben bij het welslagen van het project, zij ook hun betrokkenheid zullen tonen in de vorm van een financieel belang in Het Nieuwe Stadion." Dit citaat maakt duidelijk dat het moeilijk is om aan kapitaal te komen. Er staat in wezen dat, om geld van financiers te krijgen, hen iets in ruil moet worden aangeboden. En dat andere is het krijgen van opdrachten, want dat is de combinatie die in de tekst rondom het citaat besproken wordt. De reden waarom bedrijven opdrachten willen hebben is, volgens hetzelfde citaat, dat ondernemers graag een moreel belang (uitstraling) willen hebben bij het stadion. Veel economen zullen wat simpeler denken: een ondernemer wil vooral graag opdrachten omdat dat geld en werk oplevert.

Dan de achtergestelde leningen. Consortium VolkerWessels et al. (2013, p.218) meldt dat (dochterbedrijven van) HNS aan financiers die achtergestelde leningen willen verstrekken "behalve de financiële rendementen ook privileges kunnen bieden. Als beoogde financiers wordt gedacht aan partijen die bij de realisatie en exploitatie van Het Nieuwe Stadion betrokken zijn, zoals Founders & Partners, investeerders, participatiemaatschappijen, ondernemingen en vermogende particulieren". Aannemers en andere leveranciers krijgen dus 'privileges' als het gaat om opdrachten, in ruil voor een achtergestelde lening.

Kortom, HNS geeft bedrijven opdrachten om hen te verleiden het stadion te helpen financieren. Dat kan ook best, want er moet voor 327 miljoen een stadion worden gebouwd. Bovendien heeft HNS ook tijdens de exploitatiefase opdrachten te vergeven. In totaal gaat het zo om (veel) meer dan 400 miljoen aan opdrachten. Tegelijkertijd heeft HNS van commerciële bedrijven een kapitaalinjectie van 90 miljoen nodig. Als nu elke opdracht 30 procent (over)winst oplevert, dan is dat voor alle opdrachten samen meer dan 120 miljoen. En dan is het voor hen die opdrachten krijgen best mogelijk om, in ruil hiervoor, voor 90 miljoen aan kapitaal in te brengen terwijl men dat anders niet zou doen.

En dus is de conclusie dat de gekozen financieringsconstructie bij de bouw en de exploitatie tot een mindere prijs/kwaliteit verhouding leidt. De initiatiefnemers kunnen dit eigenlijk niet ontkennen; Consortium VolkerWessels et al. (2013) zegt, zoals boven bleek, in wezen zelf dat er niet voldoende financiers komen als men de financiers bij opdrachten geen speciale voordelen biedt. Desondanks zegt één van de initiatiefnemers tegen NRC-Handelsblad (22 mei 2013): "Het klopt dat een partij die geld meebrengt een voorkeurspositie heeft, maar het moet volgens een marktconforme prijs gaan." Maar dat is onzin. Normaal gesproken moeten bouwers op de markt met elkaar concurreren, en juist dat leidt tot een zo laag mogelijke prijs. En dus kan alleen de door concurrentie ontstane laagst mogelijke prijs de marktconforme prijs zijn.

NRC-Handelsblad (24 juni 2013) liet enkele aanbestedingsdeskundigen over de financieringsconstructie aan het woord, en allen waren kritisch. De krant maakte daarbij aannemelijk

dat de prijs van het stadion wel eens flink hoger (en wellicht twee keer zo hoog) kon zijn dan de prijs die een opdrachtgever had kunnen krijgen als hij andere aannemers had laten meedingen. Een te hoge bouwprijs schaadt de voetbalclub, die sterk afhankelijk is van de financiële gezondheid en de winsten van het stadion. Het kan ook de gemeente, die via de garanties op leningen in wezen de helft van de officiële bouwkosten financiert, behoorlijk schaden.

Feyenoord krijgt met dit plan dus geen stadion dat 327 miljoen waard is, maar een stadion met een veel lagere waarde. Daarmee wordt, in wezen, een formele randvoorwaarde van de gemeente geschonden, namelijk dat meer dan 50 procent van het voor het stadion benodigde kapitaal zonder overheidsgarantie op tafel dient te komen. Verder wordt aan club en supporters verteld dat er een prachtig stadion ter waarde van 327 miljoen komt, terwijl dat dus niet zo is. Aannemers en leveranciers die hieraan niet mee wensen te doen, krijgen zo minder kans dan andere bedrijven. Immers, bedrijven die belastingbetalers, club en supporters niet willen helpen opzadelen met een onredelijk hoge prijs voor het stadion, zullen juist daardoor in hun bouwopdracht mogelijk onvoldoende compensatie vinden voor het offer van een bijdrage in het kapitaal. Zij zullen dus minder kans op een opdracht hebben, want zo'n offer wordt vaak wel gevraagd.

Een aanverwant probleem betreft de zeggenschap in HNS. Als een ondernemer, of een groep ondernemers, voor 43 miljoen aandelen koopt, heeft men al meer dan de helft van de aandelen. En ook zonder zo'n meerderheid bestaat al het probleem dat ondernemers die opdrachten willen, ook stemrecht hebben op de aandeelhoudersvergadering van de opdrachtgever. Opportunistische bedrijven krijgen zo extra kansen: ze kunnen als aandeelhouder invloed uitoefenen op bestuurders met wie zij ook over een opdracht onderhandelen, om daarvoor een (nog) hogere prijs te krijgen.

Het clubbestuur van Feyenoord wijst het plan nog steeds niet af, en mogelijk geldt dat ook nog steeds voor het gemeentebestuur. Als dat inderdaad zo is, dan zijn alle betrokken bestuurders ondanks de recente discussies over de te hoge prijs voor het stadion nog steeds onvoldoende waakzaam voor opportunistisch gedrag.

Veel van de investeerders zullen in ruil voor hun bijdrage in het kapitaal mogelijk ook skyboxen of plaatsen op de eretribune krijgen. Het door de overheid en clubbestuur creëren van mogelijkheden voor opportunistisch gedrag kan dus tot gevolg hebben dat de ereplaatsen bij Feyenoord straks bezet worden door mensen die van bovenaf neerkijken op supporters en belastingbetalers die door hen benadeeld zijn. Dat is slecht voor de voorbeeldfunctie van de sport.

Ondanks dit alles wil de Raad van Commissarissen van Feyenoord nogmaals steun voor het plan zoeken. Men is kennelijk niet waakzaam voor opportunistisch gedrag van marktpartijen, terwijl zulk gedrag de club juist grote schade kan berokkenen. De vraag is dan ook of de commissarissen wel geschikt zijn voor hun functie.

Jsstadions

Almere één, Zoetermeer twee, Thialf drie. Dat is volgens de KNSB de uitslag van de race om hét schaatscentrum van Nederland. Echter, de race lijkt nog niet gelopen, onder meer omdat Almere eerst moet bewijzen dat de plannen haalbaar zijn.

Zoetermeer, waar het gemeentebestuur de plannen steunt, is een interessante case als het gaat om waakzaamheid tegen opportunistisch gedrag. Mogelijk geldt dit ook voor Almere, maar daar is zoveel geheim dat een serieuze analyse onmogelijk is. Wel lijkt de financieringsconstructie daar enige gelijkenis te vertonen met die in Zoetermeer, zodat het onderstaande ook voor Almere relevant kan zijn. Voor Thialf is het zeker niet relevant. In Friesland verschaft de provincie al het

kapitaal, terwijl er een traditionele aanbesteding met concurrentie tussen bouwers komt. (Het volgende is deels ontleend aan Van der Burg, 2013b)

In Zoetermeer willen drie initiatiefnemers – bouwer Dura Vermeer, ingenieursbedrijf HaskoningDHV en technologiebedrijf Siemens – voor 185 miljoen een modern schaatscentrum bouwen, zonder overheidssteun. Het gaat hier om succesvolle ondernemers, dus mogelijk weten zij het schaatsen eindelijk financieel rendabel te maken. Volgens wetenschapper De Boer (2013) daarentegen is het niet waarschijnlijk dat het schaatscentrum financieel uit kan. Maar ook als hij gelijk zou hebben dan is het nog mogelijk dat er voldoende kapitaal komt. Dit vergt enige uitleg.

In Zoetermeer hanteert men de 'DBFMO-constructie', waarbij de hoofdletters staan voor Design, Build, Finance, Maintain en Operate. Hierbij zijn de initiatiefnemers vanaf het ontwerp tot en met de exploitatie voor alle activiteiten verantwoordelijk. Dit betekent onder meer dat Dura Vermeer, HaskoningDHV en Siemens in hun rol als grootaandeelhouders en dus eigenaars van het schaatscentrum (in wording) over de prijs van ontwerp, bouw, onderhoud en exploitatie gaan onderhandelen met Dura Vermeer, HaskoningDHV en Siemens in hun rol als bouwer, ontwerper en technologieleverancier. Het zal ondertussen duidelijk zijn dat een dergelijke situatie in principe tot te hoge officiële bouwkosten zou kunnen leiden. Het is dus niet bij voorbaat onmogelijk dat de werkelijke bouwkosten bijvoorbeeld 120 miljoen zijn. Dat zou dan betekenen dat de begrote prijs 65 miljoen te hoog is. Die 65 miljoen zou dan alleen van vestzakken naar broekzakken gaan. Het idee dat er voor 185 miljoen een geweldig mooi stadion komt zou dan onjuist zijn. Maar ook als de bouwkosten maar 120 miljoen bedragen blijft het nog de vraag of het schaatscentrum wel rendabel is. Is er nog iets anders wat de ondernemers aantrekt?

Het schaatscentrum wordt onderdeel van een groot complex met onder meer een Medisch Centrum, een onderzoeksinstituut, innovatieve bedrijven en onderwijsvoorzieningen. Hierbij verwacht men veel synergie door de combinatie van topsport, medische bedrijven en onderzoek. Ook hier zijn Dura Vermeer, HaskoningDHV en Siemens via de DBFMO-constructie voor alles verantwoordelijk. Bij zo'n grootschalig plan kunnen overheden op vele manieren helpen. En Zoetermeer zal dat ook willen doen. Welke gemeente wil geen innovatieve bedrijven?

Maar voor de provincie ligt het moeilijker. Zo zal een Medisch Centrum bij Zoetermeer ten koste gaan van ziekenhuizen elders in Zuid-Holland. En als Zoetermeer meer overheidsgeld krijgt voor onderzoek, krijgen andere steden minder. Dit zou bijvoorbeeld ten koste kunnen gaan van Rotterdam en zijn Erasmus Universiteit. Dit terwijl synergie tussen topsport, universiteit en bedrijven misschien ook goed te realiseren is op de Sportcampus bij het (bestaande) Feyenoord stadion.

Als de plannen doorgaan kunnen de initiatiefnemers daaraan geld verdienen. Zij krijgen dan onder meer overheidssteun voor een Medisch Centrum (interessant voor Siemens, dat al veel met ziekenhuizen samenwerkt). Daarbij is het theoretisch mogelijk dat opportunistisch gebruik van de DBFMO-constructie de winsten flink verhoogt. Mede hierdoor is het niet onmogelijk dat eventuele verliezen bij het schaatscentrum kunnen worden gecompenseerd, zeker als dat centrum in wezen 'maar' 120 miljoen zou kosten.

Het ijsstadion zou dan wellicht als politieke lobbymachine in de provincie Zuid-Holland kunnen dienen. Als de KNSB Zoetermeer uiteindelijk toch tot winnaar uitroept, dan zouden de initiatiefnemers, met sportminnend Zuid-Holland achter zich, eisen op tafel kunnen leggen. Het zou dan bijvoorbeeld kunnen blijken dat, als er geen steun komt voor het Medisch Centrum en allerlei andere zaken, het ijsstadion ook niet haalbaar is vanwege het wegvallen van de synergie. Mede in dit verband kunnen de initiatiefnemers ook baat hebben bij het volgende: als politici zich eenmaal aan de eerste onderdelen van een groot plan hebben gecommitteerd – in dit geval aan de ijsbaan en

mogelijk al één of meer andere (kleine) projecten op het nieuwe complex – dan voelen ze soms een morele plicht om ook te helpen bij latere projecten die eveneens onderdeel van dat grotere plan zijn.

Samenvattend is het niet onmogelijk dat, vanwege de DBFMO-constructie, de officiële prijs van het ijsstadion ver boven de werkelijke bouwkosten komt te liggen. Echter, het stadion wordt volgens de plannen zonder overheidshulp gefinancierd, zodat wat dit betreft het probleem hooguit zou kunnen zijn dat er met een hoge bouwpreis reclame voor een privaat project wordt gemaakt. Maar mede door die reclame zou de overheid dan mogelijk steun gaan verlenen aan het bredere plan voor gebiedsontwikkeling. En omdat ook daarbij de DBFMO-constructie wordt gebruikt, bestaat daar dan het gevaar dat overheden contracten afsluiten waarbij opportunistische ondernemers de meeste kansen krijgen. Hier zij niet gezegd dat zulke kansen in werkelijkheid ook gegrepen worden; het punt is dat de overheid zulke kansen niet moet creëren.

Conclusie

In Twente, Rotterdam, Zoetermeer en wellicht ook Almere is sprake van (plannen voor) overheidssteun voor projecten waarbij de bouwers, en soms ook andere leveranciers, tevens aandeelhouder of kredietverschaffer zijn. Mede hierdoor krijgen opportunistische bedrijven in principe meer kansen dan andere bedrijven.

Het gaat hierbij om een klein aantal projecten waaraan de auteur wegens 'toevalligheden' (woonplaats, hobby, afkomst) intensief aandacht heeft besteed. Indien echter de besproken financieringsconstructies vaker voorkomen, dan zal de concurrentie op de vrije markt er op lange duur toe leiden dat er steeds meer opportunistische bouwbedrijven komen, en steeds minder bedrijven met hoge ethische normen. Overheidssteun zou dan bijdragen aan een verval van normen en waarden. Dat kan op zich al reden genoeg zijn om zulke constructies niet (altijd) toe te staan.

Het creëren van een ongelijk speelveld is ook economisch verkeerd. Immers, juist eerlijke concurrentie maakt dat sterke bedrijven overleven en zwakke verdwijnen, en dat is goed voor de economie. Ook hierom zouden opportunistische bedrijven van de overheid niet meer kansen mogen krijgen dan bedrijven met hoge ethische normen. Want als ze die wel krijgen, dan kunnen bedrijven die tot de beste behoren toch overvleugeld worden – alleen maar omdat ze hoge ethische normen hebben.

Het Verdrag van Lissabon bevordert eerlijke concurrentie. Zo luidt Artikel 107(1) als volgt: "Behoudens afwijkingen waarin de Verdragen voorzien, zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde productie vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de interne markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloed." Dit lijkt te betekenen dat de besproken financieringsconstructies vanwege het bieden van speciale kansen aan (enkel en alleen) opportunistische bedrijven in strijd zijn met de Europese regels.

Literatuur

Consortium VolkerWessels, Feyenoord, Stadion Feijenoord en SC Feyenoord (2013) *Het Nieuwe Stadion Rotterdam*. Rotterdam: Feyenoord.

De Boer, W. (2013) Een witte mammoet in Almere: waarom de KNSB niet over de locatie van een nieuwe schaatstempel moet beslissen. *Sportknowhowxl*, 28 mei. www.sportknowhowxl.nl/OpenPodium/8127.

Hazeu, C.A. (2000) *Institutionele economie*, Bussum: Coutinho.

Opdam, H. (2013) Wezenlijke wijzigingen in de concept concessieovereenkomst tussen ADT en het Consortium Reggeborgh Invest BV en Aviapartner. Notitie 427, 26 juni. (In selecte kring verspreid. Op te vragen via mail@hansopdam.nl.)

Van der Burg, T. (2013a) *Een analyse van de plannen voor Het Nieuwe Stadion van Feyenoord*. <http://reddekuip.nl/hns-analyse/>

Van der Burg, T. (2013b) Het is nu Thialf tegen de bouwbedrijven. *MeJudice*, 19 juli.